

ՔԼԷՄԱՆՍՈՅԻ ԿՏԱԿԸ

ՓԱՐԻՑ, 28 Մարտ 1929

Ասիկա իմ կտակա է: Կ'ուզեմ թաղուիլ Քօլոմպիէ՝ հօրս քով: Մարմինս պէտք է փոխադրուի մեռելատունէն թաղման տեղը՝ առանց ու եւ է թափօրի կամ ու եւ է ձեռով արարողութեան: Ու եւ է կտրատում տեղի պէտք է ունենայ: Ոչ ցոյց, ոչ հրաւեր, ոչ արարողութիւն: Փոսին շուրջ, միայն երկաթէ վանդակապատ մը՝ առանց անոնի, ինչպէս հօրս գերեզմանը: Դագաղիս մէջ կ'ուզեմ որ զինն երկաթէս բռնատեղիով ձեռնացուպս որ երիտասարդութենէս մնացած է եւ այժի մորթով փաթեթուած փոքրիկ արկղիկը որ իմ հա-

ՔԼԷՄԱՆՍՈՅԻ դիմակը
(Մահուան անկողնոյն վրայ)

Սիխաւ արձանագործին կողմէ կաղապարուած)

յեղաւոր պահարանիս վերի յարկը ձախ անկիւնը կը գտնուի: Անոր մէջ պէտք է թողուն պզտիկ գիրքը զոր սիրելի մայրիկս իր ձեռքով հոն դրած է:

Վերջապէս, պէտք է հոն դնել նաեւ երկու փոքրիկ փունջեր չորցած ծաղիկներու որ պարտէզին վրայ նայող սենեակին շրմինէին վրայ են: Պզտիկ փունջը պէտք է մացնին մեծը պարունակող օպիւսին մէջ, եւ ամբողջութիւնը պէտք է իմ քովս դրուի:

Կտակակատար կ'անուանեմ իմ շատ սիրելի բարեկամս Նիքօլա Փիլէթրին, անոր միացընելով փաստաբան Մէթր Փուրնէնը եւ Մի-

շէլ որդիս, եւ իրենց շնորհակալութիւն կը յայտնեմ այն ներդրեալն համար զոր ասիկա իրենց պիտի կարենայ պատճառել:

Ժ. ՔԼԷՄԱՆՍՈ

Արկղիկը, որուն կ'ազնարկէ Քլէմանսօ, իր մօրմէն իրեն նուիրուած էր՝ երբ փոքրիկ տղայ էր. մայրը կ'առնէր դայն ամէն տարի եւ մէջը քանի մը ֆրանք ու յիշատակի ընծայ մը զնելով անոր կուտար նորէն, տարի մը հոն դրած էր Մարիուս տը Ֆիկարօի 1828ի տպագրութեամբ օրինակ մը: Այդ արկղիկն ու այդ գիրքն է որ ուզած է իր դագաղին մէջ դնեն:

Գալով ծաղիկներուն, անոնք իրեն նուիրուած էին 1918 Յուլիս 15—17ի Շամփանեի ճակտին վրայ գերման յարձակողականէն քանի մը օր առաջ: Քլէմանսօ, իմանալով զօրավար Փէթէնի ընդգրկած նոր թաքթիքը, որով առաջին գծին վրայ պիտի դուռէին քիչ թիւով զինուորներ թեթեւ զինավորութիւն մը ընելու համար, որպէս զի թշնամին կարծելով թէ զինացը մեծ ուժ մը չկայ, յառաջ խոյանար եւ վար փշրուիլ շատ զօրեղ կերպով կազմակերպուած երկրորդ գծին վրայ, ուղեց երթալ տեսնել այդ զինուորները որ սահմանուած էին զսուելու, երբ կ'անցնէր ենթասպաներու խումբի մը առջեւէն, անոնցմէ մին քանի մը ծաղիկ քաղեց զետնէն ու նուիրեց իրեն. աչքերը արցունքով լեցուած, Քլէմանսօ ըսաւ այդ քաջերուն, «Տղաքս, այս ծաղիկները դագաղիս մէջ ինծի հետ պիտի ըլլան»: Խօսքը բռներ է:

★ ★ ★

ՈՒԻԼՍԸՆԻ ԵՒ ԼՕՅՏ ԺՕՐԺԻ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ՔԼԷՄԱՆՍՈՅԻ ՄԱՍԻՆ

Հաւատարմութեան Խորհրդաժողովի նախագահի ընտրութեան առթիւ Միացեալ Նահանգաց նախագահ Ռիլսթրնի յայտարարութիւնը Քլէմանսոյի մասին (17 Յունուար 1919).

Միայն ձերանային չէ, այլ եւ անոր մեծ

ծառայողն եղող մարդուն է որ կ'ուզենք մեծարանքի հարկ մատուցանել եւ պատիւ ընել:

Մենք սորվեցանք, յորմենհտէ իրեն հետ լանրաբերութեան մէջ ենք, յորմենհտէ ան կառավարութեան գլուխն է, սքանչանալ իր հզօր ղեկավարութիւնը, իր գործունէութեան ուժին եւ իմաստին վրայ. բայց, ատկից զատ, անոնք որ զինքը կը ճանչնան, անոնք որ իրեն մօտիկ աշխատած են, ճշմարիտ գործով մը կը զգան անոր համար: Անոնք որ մեզի պէս անոր աշխատիլը տեսան այս վերջին ժամանակներս, զիտեն թէ ի՞նչքան ան մեզի հետ միացած է, զիտեն թէ ի՞նչ եռանդով կ'աշխատի այն բանին համար որ մենք ալ կ'ուզենք, — որովհետեւ ամենքս ալ նոյն բանը կ'ուզենք, մարդկութեան ուսերէն վերցնել անոնի բնոր որ անոր վրայ կը ծանրանայ: Այդ բնոյն թեթեւցած, մարդկութիւնը վերջապէս պիտի կարենայ դուարթօրէն աշխատանքի վերադառնալ:

ՈՒՏՐՈՒ ՈՒՒԼՄԸՆ

* * *

Նոյն առիթու՝ Անգլիոյ վարչապէս Լօյս ձօրճի յայտարարութիւնը.

Կը կարծեմ թէ խորհրդաժողովի վէճերուն մէջ, սկիզբները՝ անտարակուսելի կերպով յապաղումներ պիտի ըլլան. բայց Պ. Քլէմանսօն ճանչնալովս՝ կ'երաշխաւորեմ որ ժամանակի կորուստ պիտի չունենանք: Ատիկա անհրաժեշտ է: Աշխարհ ծարաւ է խաղաղութեան. միլիոնաւոր մարդիկ կը սպասեն իրենց բնականոն կեանքին դառնալու համար, անոնք մեզի պիտի չներէին եթէ զորքերը չափազանց երկար ձգձգէինք: Պ. Քլէմանսօն կենդանի մեծագոյն ատենաբաններէն մին է, բայց զիտէ թէ ամենէն զեղեցիկ պերճաօսութիւնը այն է որ գործերուն շուտ բաւելուն կը նպաստէ եւ թէ յօռեղոյնը այն է որ անոնց լրացումը կ'ուշացնէ:

Ուրիշ պատճառ մըն ալ ունիմ՝ զինքը շնորհաւորելու՝ դրաւելուն համար այն տեղը որ իրեն պիտի յատկացուի, ատիկա այն անընկճելի քաջասրտութիւնն է զոր ամենագծուար օրերու մէջ ան ցոյց տուաւ: Այդ օրերու ընթացքին, իր կորովը, իր պատրաստամտութիւնը աւելի բան ըրին՝ քան մեր բոլորիս արարքները՝ յաղթանակն ապահո-

վելու համար: Չկայ մարդ մը որուն համար կարելի ըլլայ ըսել թէ աւելի նպաստած ըլլայ յաղթելու այն սոսկալի դժուարութեանց որ այնքան մօտ էին վերջնական յաղթանակին: Ան կը ներկայացնէ իր մեծ ժողովրդին սքանչելի կորովը, քաջասրտութիւնը, բարոյական բոլոր ուժերը, եւ ահա ինչու կը փափաքեմ իմ ձայնս միացնել նախագահ Ուիլսոնի ձայնին եւ Պ. Քլէմանսոյի Հաշտութեան խորհրդաժողովի նախագահ ընտրուին ուզել:

★ ★ ★

ԼՕՅՏ ԶՕՐԺԻ ԶՕԴՈՒԱԾԸ ՔԼԷՄԱՆՍՈՅԻ ՄԱՍԻՆ

Քլէմանսոյի մահուան առթիւ անհամար յօդուածներ երեւցան աշխարհիս բոլոր երկիրներու լրագիրներուն մէջ, և դեռ ամիսներով պիտի երեւան անշուշտ յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ, զրքեր: Երեւցած գրութեանց մէջէն ամենէն շահեկաններէն մին է յօդուածը Լօյս ձօրճի, որ ինքն ալ պատերազմի մեծ զէմքերէն մին եղաւ, պարտաւորիչ զինուորագրութեան երեք համակերպիլ չուզող անգլիական ժողովուրդը ելեկտրացուց ու մղեց կամաւորներով կազմել այն հզօր բանակը որ պէտք էր ունենալ, եւ հինգ միլիոն կամաւոր հանեց քիչ ատենի մէջ: Այդ յօդուածը, որ կը պարունակէ անճիշդ եւ անարդար մասեր, ամենամեծ ներքոյն է սակայն՝ իր ամբողջութեան մէջ՝ զոր օտար մը, զոռոգ Անգլիոյ մեծագոյն պետական մարդերէն մին մանաւանդ, կրնար հիւսել ի պատիւ Քլէմանսոյի: Կուտանք հոս զլրաւոր մասերուն թարգմանութիւնը.

1910ին է, Քարլոպատի մէջ, որ առաջին անգամ հանդիպեցայ Պ. Քլէմանսոյին: Հոն իր տարեկան դարմանումին եկած էր: Կը փափաքէի զինքը ճանչնալ. բարեկամ մը կարգադրեց մեր միջեւ տեսակցութիւն մը:

Արդէն թէյն առնելու վրայ էինք բարե-